

ÉRTESÍTŐ

a Budapesti Városvédő Egyesület lapja

2014/2015. december-január-február
XXXII. évfolyam, IV. szám

Tisztelt Barátaink,

Megalakult a XII. kerületben is a városvédő csoport, mely – mint bizvást remélhető – sikeresen hangolja össze a sokféle karakterű, városrészenként roppant változatos előtörténetű, de az egész főváros számára fontos kerületben az épített örökségünkért és a természeti értékek védelméért tenni kész emberek elképzeléseit, tudását, tenni akarását. Az új csoport, (melyben az új tagok mellett olyan, már a Budapesti Városvédő Egyesületben a kezdetek óta aktívan szerepet vállaló emberek is részt vesznek, mint Rosch Gábor – például,) első ülésén megválasztotta csoportvezetőjét, Beöthy Mária építész személyében. A kerület változatos építészeti örökségéről is szó esett az első találkozón, s így azokról az épületekről is, amelyek ma bizony nehéz helyzetben vannak, a beavatkozás elkerülhetetlen a megmentésük érdekében. Lehet csatlakozni. Üléseikről, kezdeményezéseikről, eredményeikről hírt ad majd az „Értesítő”, s az Egyesület honlapja is.

Döntés született arról is, hogy felkeresik a kerületi iskolák tanárait, arra biztatva őket, induljanak el a gyerekek a Város és Faluvédők Szövetsége ifjúsági pályázatán. A stafétabotot előbb-utóbb át kell adni nekik...

Ráday Mihály

Betekintés a 100 éve elhunyt Lechner Ödön munkásságába II.

Ebben az esztendőben emlékezünk Lechner Ödön (1845-1914) halálának a századik évfordulójára. Az emlékvéne mintegy nyitánya volt Kőbányán a Szent László-templom mellett elhelyezett egész alakos Lechner-szobor felavatása. Ezen túlmenően az év folyamán kiállításokkal, konferenciákkal tisztelegnek emléke előtt, amelyek lehetőséget biztosítanak az érdeklődők számára Lechner egyedülálló művészetének alaposabb megismerésére.

Az építész teljes életművét átfogó kiállítás novembertől lesz látható az Iparművészeti Múzeumban. Ennek a hónapnak a végén nyílt a zuglói Lipták-villában „A nagy találkozás - Lechner Ödön és a Zsolnay-gyár” című tematikus tárlat, amely az ő emléke előtt kíván tisztelegni.

A tárlat címében „A nagy találkozás” arra utal, hogy a nagy alkotó életműve szorosan kapcsolódik a pécsi Zsolnay-gyárhoz, amely az épületein előszeretettel alkalmazott kerámiát gyártotta.

Az alábbiakban a nagy életműből arra az öt épületre koncentrálunk, amelyek jelenleg az UNESCO világörökségi címének várományosai.

A kecskeméti városháza

Az Alföld nagy történelmi hagyományokra visszatekintő városa Kecskemét, ahol a világörökségre jelölt Lechner-épületek közül az egyedüli vidéki alkotás található.

A szabadon álló városháza Kecskemét főterét mintegy lezáró, többcélú középület. A tervpályázatot 1890 júliusában írtak ki, amelynek nyertese Lechner Ödön lett partnerével, Pártos Gyulával (1845-1916). Lechner már Pártossal jegyzett korai műveiben is alkalmazta a pécsi gyár burkolóanyagait. A városháza alapkövetélti ünnepségét 1893-ban tartották; az épület 1895-re készült el. Lechner tetőcserepként a Zsolnay-gyár pikkelyszerű polikróm kerámiadíszzeit alkalmazta. Az épületen kiemelt szerepet kaptak

használt vakolatba helyezett kerámiadíszek, amelyeket ettől fogva Lechner Ödön rendszeresen használt alkotásain.

A kőbányai Szent László plébániatemplom

Lechner Ödön figyelemre méltó műve, a kőbányai Szent László plébániatemplom az 1890-es években épült. A templom Lechner által készített első tervváltozata új felfogást jelentett a maga korának szakrális építészetében, mind a bizáncias stílusválasztással, mind az építőanyagok megválasztásával.

A terv szerint az építész egy hatalmas központi kupola köré csoportosított négy félkupolát, valamint további négy, ezeknél alacsonyabb negyedkupolát.

A megrendelő Székesfőváros azonban teljes egészében átdolgoztatta ezeket a terveket, ezért a kőbányai templom végül is neogótikus stílusban épült meg. Bizonyos részletformáiban mégis érvényesülhettek a lechneri ornamentika sajátos, a népművésztettől ihletett vonásai.

Lechner eredeti terveitől fogva Zsolnay-épületkerámiákat kívánt alkalmazni és ehhez a megvalósult terv kivitelezésénél is ragaszkodott. A templombelső kialakítását ugyan nem rá, hanem Tandor Ottóra bízták, a Zsolnay-kerámiát itt is gazdagon alkalmazták.

Az Iparművészeti Múzeum épülete

A Vallás- és Közoktatási Minisztérium 1890-ben pályázatot hirdetett az Iparművészeti és Néprajzi Múzeum és Iskola terveinek elkészítésére. A tizenkét pályamű közül az első díjat Lechner Ödön és Pártos Gyula „Keletre magyar” című pályamunkája nyerte el.

Az Iparművészeti Múzeum építése csak 1893-ban kezdődött meg. Bár az építkezést az állam kiemelten kezelte, így is komoly erőfeszítést igényelt a szükséges pénzeszközök biztosítása. A megrendelő minisztérium vezetése 1895-ben hozzájárult, hogy a homlokzat a vakolatnál költségesebb, Zsolnay-féle pirogránit borítást kapjon. A miniszter leiratában utalt arra, hogy a költségesebb anyag sokkal időt állóbb is. A múzeum Üllői úti főhomlokzata különösen díszes kialakítású. A főhomlokzat közepén elhelyezett, nyolcszög alaprajzú középrizalit magába foglalja a nyitott főbejárati előcsarnokot, felette a dísztermet, e fölött pedig a kupolatermet. A középrizalitet keleties, cikkelyes kupola fedi, amelynek a csúcsán sárga színű Zsolnay-kerámiából mintázott lanternát helyeztek el. A nyitott előcsarnok technológiai újdonsága volt, hogy a Zsolnay-gyár épületkerámiáin itt jelent meg az eozin máz. Az Iparművészeti Múzeum épületének ünnepélyes átadására 1896. október 25-én került sor.

A Földtani Intézet épülete

1896-ban írtak ki pályázatot a Stefánia úton építendő Földtani Intézet tervezésére. A megbízást a „Versenyezve haladunk” jeligével benyújtott pályatervével (immár Pártos Gyula nélkül) Lechner Ödön nyerte el. Az épület 1899-re készült el.

A homlokzaton vakolatba ágyazott kerámiadíszek láthatók, míg a tetőt teljes egészében Zsolnay gyártmányú anyagok fedik. A tetőzeten elhelyezett kerámiák az építész és a gyár kreatív együttműködését dicsérik.

A tetőelemeken sötét és világoskék színű, pikkelyszerű elemek váltakozását figyelhetjük meg. Ugyanakkor egyszínű sötétkék kerámiaelemeket találunk a hátsó lépcsőház tetőborításánál.

A középső tetővégződésnél három kerámia atlaszfigurát helyeztek el, amelyek hatalmas kék földgömbök súlya alatt görnyedeznek.

A Postatakarékpénztár épülete

A Postatakarékpénztár intézményét Magyarországon 1885-ben hozták létre kiskeresetű emberek megtakarított pénzének összegyűjtésére. Mivel a bankhálózat forgalma pár év alatt jelentősen megnőtt, 1899-ben pályázatot hirdettek a budapesti székház felépítésére.

A pályázat nyertese a Lechner Ödön és Baumgarten Sándor által készített pályamű lett. Az épület 1901-re készült el.

Lechner Ödön a banképületet az építési telek adottságainak figyelembe vételével tervezte meg. A szűk lipótvárosi utca nem biztosított kellő rálátást az épületre, ezért az építész a főhomlokzatot alig tagolta, majdnem sík felületként tervezte meg.

Az épület mozgalmasságát jelentősen fokozza a teljes egészében Zsolnay-kerámiával fedett tetőzet.

A nagy formai gazdagságot felmutató kerámiadíszek szimbolikája többféle értelmezésre ad lehetőséget. A tető közepén ívesen felmagasodó, satorszerű tornyon például utalhat Attila hun fejedelem sátrára, vagy a honfoglaló magyar vezérek sátrára is.

A tetőt két sárga mázas pirogránit bikafej díszíti. Ezek mintegy adaptációi azoknak a bikafejeknek, amelyek a nagyszentmiklósi kincshez tartozó aranyból készült ivócsanakokat díszítik. A tető élgerincén egymás felé forduló sárga színű madárfejekből formált kerámiadíszeket vagy virágdíszeket találunk. A kerámiából készült padlásszellőző nyílásokat szárnyukat kinyitó kakasok ékesítik, amelyek az élgerincen elhelyezett kisebb madarakat védik, ahogy a bank is őrzi a betétesek pénzét.

Reméljük, hogy a Lechner-emlékévé hozzájárul majd ahhoz, hogy az itt bemutatott öt épület mihamarabb elnyerje a világörökség megtisztelő címét.

Millisits Máté

-folytatás a következő számban-

Nekrológ

Mayer László 1989 óta a Templomtörténeti Csoport állandó, egyik legszeretetremlőbb, legmegbízhatóbb tagja volt, akire mindig számítani, építeni lehetett és akiről tréfásan azt szoktuk mondani, hogy egyszerűen mindent tudott, amire bármikor bármelyikünknek szüksége volt.

Csak önmagára nem vigyázott eléggé. Szeptember 14-én egy koncert után a forgóajtóba belebonyolódva összetörte magát és a kórházban rövid, súlyos szenvedés után november 15-én most először (és egyben utoljára) elhagyott bennünket.

Laci gépészmérnök volt. Alma mater-e a Gödöllői Premontrei Gimnázium volt, ahol a rendszerváltás után részt vett az egykori diáktársak felkeresésében és az öregdiák egyesület megszervezésében. Hamarosan szerkesztője lett évente kétszer megjelenő körlevelüknek. Ez a tevékenység olyannyira szívügye volt és maradt, hogy szinte élete utolsó percéig foglalkoztatta.

Az 1980-as évek közepén levelezően elvégezte a teológiát, majd évekig hittant oktatott. Beszél németül, angolul. Ez a sokoldalúsága vezetett oda, hogy a Templomtörténeti Csoport tagjaként aktívan részt tudott venni munkánk minden fázisában és részletében: feleségével közösen a *Budapesti templomai* – kerületenként feldolgozott könyvsorozatunk szerkesztésében, azon belül pedig akár a szentek életéről, akár építészeti és liturgikus fogalmakról volt szó, vagy bibliai idézetekről, szentek idegen-nyelvű nevééről. Háromnyelvű köteteink rövidített angol és német részét ő állította össze. *Minden problémára tudta, megkereste, megadta a lelkiismeretes, megbízható választ.*

Semmilyen apróbb vagy nagyobb hiba nem kerülte el a figyelmét, mindig tapintatosan jelezte őket. *Errare humanum est* - nem emlékszem, hogy egyszer is tévedett volna.

Bevallom, én magam ez után a tragédia után úgy érzem, mintha kihúzták volna alólam a szilárd talajt. El sem tudom képzelni, hogyan fogok úgy dolgozni, hogy amit írok, fordítok, azt ő nem nézi át. Mindnyájunknak kimondhatatlanul hiányozni fog. Nehéz lesz nélküle.

Kovács Mária

PROGRAMAJÁNLÓ

Meghívó

"Hild József - Zugló első épületeinek tervezője" című kiállítás megnyitó ünnepségére

Helye: Lipták Villa 1146 Bp., Hermina út 3.

2014. december 18. 18 óra

A kiállítás január közepéig látogatható.

CSOPRTÜLÉSEK, PROGRAMOK

Az egyesületi programok nyilvánosak és a belépés díjtalan!

Fotós csoport: minden hónap harmadik keddjén 16:00 tartja szokásos összejövetelét az egyesület székhelyén.

Panteon csoport: folytatják az adatgyűjtést és a fotódokumentációs munkát

Közlekedési csoport: minden szerdán 17 órától az Egyesület székhelyén.

Környezetvédelmi csoport: programjaikkal kapcsolatban kérjük figyeljék egyesületünk honlapját!
www.varosvedo.hu

Templomtörténeti csoport: programjaikkal kapcsolatban kérjük figyeljék egyesületünk honlapját!
www.varosvedo.hu

Csendvédelmi Bizottság:

A Csendvédelmi - Városgondozási Bizottság havonként tartja üléseit; minden hónap harmadik szerdáján, du.16 órakor, az Egyesület székhelyén (1126, Bp., Szoboszlai u. 2-4.) A soron következő ülések fő témái: A Budai Vár felújításának elemzése, a Városligeti Múzeumnegyed kedvező környezeti kialakítása, Zuglói zaj és vibrációs gondok, Készülés a 25. Környezetvédelmi Világnap - a Teremtés ünnepére, A szakaszos csendszennyezés és létesítményrengések megítélése. Felelősök: Szenczy Mária, Ilyés Melinda

Várostörténeti és Ipartörténeti csoport: programjaikkal kapcsolatban kérjük figyeljék egyesületünk honlapját! www.varosvedo.hu

I. kerületi városvédő csoport: csoportüléseiket minden hónap 3. szerdáján tartják 13 órakor a Budavári Művelődési Házban (BEM6)

MINDEN ÉRDEKLŐDŐT ÖRÖMMEL FOGADUNK!

II. kerületi városvédő csoport: programjaikkal kapcsolatban kérjük figyeljék egyesületünk honlapját!
www.varosvedo.hu

Terézvárosi csoport:

"MESELŐ HÁZAK"

1. Advent idején a terézvárosi templomok történetével ismerkedjünk meg egy kicsit közelebből. A régmúlt időktől napjainkig ünnepeinknek különösen kiemelt, fontos színhelyére, a templomokba teszünk virtuális kirándulást. Helyszín: Eötvös 10 Helytörténeti klub Időpont: **2014.12.09. kedd 17 óra**

Klubvezető: Roszinszky Bella Közreműködik: Végh Ferenc színművész

2. Az Eötvös 10 Helytörténeti klubjának vendéglőadója **december 15-én:**

TÖRÖK ANDRÁS lesz, aki a MAI MANÓ házról mesél (ld.eotvos10.hu)

Józsefvárosi csoport: programjaikkal kapcsolatban kérjük figyeljék egyesületünk honlapját!
www.varosvedo.hu

XIII. kerületi csoport: decemberben és januárban nem tart összejövetelt.

2015. február 17-én 10 órakor a programunk: Beszélgetés az építészeti értékek védelméről a XIII. kerületben. A beszélgetést vezeti: Seressné Döllér Márta.

Helyszín: Budapest, Váci út 50. Bejárat a CIVILEK HÁZA feliratú ajtónál.

XV. ker. csoport / MÁV Telep Baráti Köre KHE/ : programjaikkal kapcsolatban kérjük figyeljék egyesületünk honlapját! www.varosvedo.hu

Pesterzsébeti Városvédő Csoport:

2014. december 2-án (kedden) 17 órakor közgyűlést tart a Csili Művelődési Központ Terasz 1. termében (1201 Budapest, Nagy György István u. 2-4.).

Határozatképtelenség esetén, december 5-én (pénteken) az előbbieken meghatározott helyen 17 órai kezdettel. 2015. január és február hónapokban összejöveteleket nem tartunk.

Promontor-Tétény munkacsoport:

2014. december 8-án (hétfő) 17 órától tartjuk hagyományos elő-Szilveszteri összejövetelünket a Budafok-Tétény Baráti Körök székházában (XXII. Tóth József utca 45.). Az összejövetelre minden kedves Barátunkat szeretettel várunk! A Hölgyektől némi finom étkek, az Uraktól pedig jóféle itókák elváratnak!

2015. január 19-én (hétfő) és február 16-án (hétfő) tartjuk soron következő havi összejöveteleinket a Klauzál Gábor Művelődési Házban. Ezek programja szervezés alatt!

Soroksári Grassalkovich Kör: Üléseink időpontja: 2015. január 8. és 29., február 12. és 26.
Időpont: 17 óra. Helyszín a Közösségi Ház (1238 Bp., Grassalkovich út 154.)

Rákoshegyi Bartók Zeneház (XVII. kerület, Budapest – Rákoshegy, Hunyadi u. 50.)
Programjaik a www.bartokzenehaz.hu honlapon olvashatók.

***

TAGTÁRSAINK ÍRJÁK

Jeles évfordulók

„Sors bona nihil aliud”

350 éve halt meg a költő és hadvezér Zrínyi Miklós

Az Újlipótvárosnak és a XIII. kerületnek a bejáratánál, a Nagykörúton elhelyezkedő Vígszínház előtt hosszú évtizedek óta Petőfi Sándornak (Baksa-Sós György, 1952) és Zrínyi Miklósnak (Tar István, 1952) a mellszobrai állnak. A „Víg” Budapestnek már közel 120 éve talán a legnépszerűbb színháza mindig csodálatos színészekkel, legendás rendezőkkel. Az épület a II. világháborúban (1945. jan. 6-án) súlyosan megsérült, helyreállítása után 1951. decemberben nyitott „Magyar Néphadsereg Színháza” elnevezéssel. Ezután nem sokkal helyezték el a két költő és katona mellszobrát. Bár erre a korra általában nem szívesen emlékezünk, szerencsére egy időszakot nemcsak a politika határoz meg. A színházat akkor is olyan nevek fémjeleztek, mint Bulla Elma, Ráday Imre, vagy éppen Ruttkai Éva. Zrínyi és Petőfi alakjának felidézése, szellemiségüknek a színházhoz kapcsolása is időtálló választás volt. 1960-ban a színház a régi nevét is visszakapta, és Várkonyi Zoltánnal újabb legendás korszak kezdődött. Az épület előtt járva-kelve Petőfi mellszobránál sokszor látunk virágot, koszorút, Zrínyi emlékezete azonban az évszázadok alatt láthatólag megkopott, pedig ő is óriása nemcsak a magyar történelemnek, de az irodalomnak is. Zrínyi Miklós 1620. május 1-én Ozaly várában született ősi horvát főnemesi családban. Dédapja Zrínyi Miklós a szigetvári hős. Apja Zrínyi György, édesanyja Széchy Magdolna volt. Mivel apja korán elhunyt és anyja újból férjhez ment, II. Ferdinánd öt gyámot is kinevezett a két fiútestvér mellé. Végül öccsével, Péterrel Grazba kerültek, és itt Pázmány Péter jezsuita kollégiumában, majd Bécsben és Nagyszombatban tanultak. Hazatérése után Péter a tenger melléki birtokokat kapta meg, míg Ő a Muraközben maradt. Miklós sok nyelven beszélt, de magyar költővé lett, Péter inkább horvátul írt. Miklós fiatal korában gyakran vendégeskedett a körmendi Batthyányiak udvarházában, ahol Lobkowitz-Poppel Éva asszonyt, nevelőanyjaként tisztelte. 1646-ban feleségül vette Draskovich Gáspárnak Mária Euzébia nevű leányát, aki sajnos öt év után elhalálozott. 1652-ben újra nősült Bécsben, második neje Löbl Mária Zsófia, kitől 4

gyermekük született. Ádám fia 1691. aug. 19-én, a törökök elleni csatában Szalánkeménél halt meg 29 évesen. Péter leánya, Zrínyi Ilona I. Rákóczi Ferenc felesége lett. 1646-ban vitézségéért Horvátország kapitányává nevezték ki. Zala megye főispánja is ő volt, 1647-ben pedig IV. Ferdinánd bán és főkapitányi ranggal jutalmazza. Az 1650-es évek elején a török ellen hadakozik, és nemzeti pártot akar szervezni, amivel a bécsi udvar nem értett egyet. 1661-ben a Muraköz megvédésére felépítette Új-Zrínyivárát. I. Lipót császár magyar főparancsnokká nevezte ki. Sokat is harcolt érte, 1663-64-es háborúban sikeres csatákat vívott. Felégette a Dráva hidat, ezzel elvágta a törökök utánpótlását, és 240 km-re behatolt az ellenséges területekre. Tavasszal Kanizsa ostromához kezdett, de visszahívták. Közben Montecuccoli hadserege tétlenül várakozott, még Új-Zrínyivárát is felégette a török. 1664 augusztusában a szentgotthárdi csata győzelemmel ért véget, a szégyenteljes vasvári béke mégis az ellenségnek kedvezett. Zrínyit az is elkésztette, hogy leváltották a fővezérségről. Új terveket gondolt ki a magyar államiság megteremtéséről. Az elégedetlenek továbbra is elsősorban benne bíztak. Ősszel több főúrral együtt vadászni mentek a Csáktornya környéki kursaneczi erdőbe, ahol **350 éve, 1664-ben november 18-án** történt a baleset, mikor egy vadkan halálosan megsebesítette. 1664. december 21-én a pálosok szentilonai (Svetajelana) kolostorában a családi sírboltban temették el. Halála annyira megfelelt az udvar érdekeinek, hogy máig nehéz lenne a balesetet megcáfolhatatlan tényként elfogadni. (Pétert összeesküvés vádjával 1671 áprilisában Bécsújhelyen Frangepán Ferencsel fej- és jószágvesztésre ítélték.)

A költő és író: Míg Bécs a barokkban pompázott, Magyarország hosszú időre az ütköző zóna volt, Zrínyinek elsősorban hadvezérnek kellett lennie. Csoda, hogy emellett Ő volt a barokk kor legkiemelkedőbb magyar költője és írója. Fő művében a 15 énekből álló hősi eposzban, a „Szigeti Veszedelem” előszavában mentegetőzik: Vergilius tíz esztendeig írta az Aeneist, neki egy télben kellett véghezvinnie nagy munkáját. A hőskölteményben dédapjának a szigetvári hősnak állít emléket, stílusában Torquato Tasso hatása érezhető. Mondanivalója az ország felszabadítása, és a török hatalmának megtörése volt. 1651-ben adták ki Bécsben. Horvát nyelvre testvére, Péter fordította le. Szerelmes verseit még Balassi Bálint költeményei ihlették. Hadismereti munkáira Pázmány Péter stílusa hatott. Ismertebb művei a Tábori kis trakta, Mátyás király életéről való elmélkedések, Ne bánts a magyart – A török áfium ellen való orvosság, melyben az állandó magyar hadsereg felállításának gondolatáért lelkesedik.

Jelmondata volt: „*Sors bona nihil aliud*” (csak jószerencse, semmi más). Zrínyi élete a törökkel, majd a császári hatalom praktikáival szembeni harcokkal telt. Zrínyi hadi sikereit a császári hatalom ármánykodása szándékosan jelentéktelenné tette. A nemrégiben távozott Jancsó Miklós, világhírű filmrendezőnk központi témája a szabadság és a hatalom természete volt. Zrínyi után Jancsónak is kedvenc jelmondata volt: „*Csak jószerencse, semmi más.*” Zrínyi élete végül nem volt szerencsés, nekünk viszont nagy szerencse az, hogy egy küzdelmes korban a magyar nyelvet ilyen magas szinten művelte és egy csodálatos életművet hagyott ránk.

dr. Horváth Péterné

Jeles évfordulók

Fellner Sándor építész 1857. január 21-én született Budapesten és **1944. novemberben, 70 éve hunyt el.** Az idei Örökségnapokon Fellnernek, a historizmus jelentős mesterének építészete is a kiemelt témák között szerepelt. Megtisztelő feladat felidézni tevékenységét és a kor ízlésvilágát, amelyben alkotott.

Az építészeti tudományát a Budapesti Műszaki Egyetem, a Bécsi képzőművészeti akadémia, majd a párizsi École des Beaux-Arts növendékeként sajátította el. Párizsban Charles Garniernél, az ottani Opera tervezője mellett is dolgozott. Főleg eklektikus stílusban épített, házain leginkább a neogótika jegyeit találjuk. Épített minisztériumokat, vidéki kastélyokat, gyárat, magán- és bérházakat. Pulszky Károly művészettörténésszel (1853-1899) az esztergomi Bazilika Bakócz-kápolnájának felmérési munkálataiban vett részt, aminek eredményeit együtt publikálták. (*Pulszky K. apja, Ferenc 1814-1897, 200 éve született,*

igazgatója volt a Magyar Nemzeti Múzeumnak, és jelentős része volt az Eszterházy gyűjtemény megvásárlásában.) Fellner 1879-ben Pesten nyitott irodát. Munkássága elismerésül 1905-ben a főrendiház tagja lett. Ekkor vette fel ő és családja a Toronyi előnevet. A **historizmus az építészetben az 1860-as évektől a 19. sz. elejéig tartott**, főleg a Monarchia idején volt jelentős. A formajegyek korábbi történelmi korszakokra utalnak, de saját koruk korszerű építészeti technikáját is alkalmazták. A megrendelők szerepét főleg az állami és a magán beruházók vették át, az egyházzal ellentétben. A három város 1873-ban egyesült, és megalakult a Fővárosi Közmunkák Tanácsa, ami 1948-ig működött. A kor kiemelkedő építészei, és épületeik közül itt csak néhányat említek: Ybl Miklós: Operaház, Várkert bazár; Wéber Antal: Andrassy út 104. Erdődy palota, Petz Samu: ELTE Gólyavár, a BME könyvtára, Központi Vásárcsarnok, (vasszerkezete Schlick Rt.); Schulek Frigyes: Mátyás templom átépítése; id. Bobula János: Madách Gimnázium; Hauszmann Alajos: Curia, ma Néprajzi Múzeum, Budán a Vár helyreállításai; Steindl Imre: Országház; Láng Adolf: régi Múcsarnok Andrassy út. 69.; Czigler Győző: Széchenyi fürdő; Meinig Arthur: Wenckheim palota (F. Sz. E. Könyvtár); Schickedanz Albert: Szépművészeti Múzeum és Múcsarnok Herczog Fülöppel, és mások. A Monarchia utáni nemzedék közül: Foerk Ernő szegedi Fogadalmi templom; Sándy Gyula: Krisztina körúti Főposta; Hütl Dezső: Piarista Gimn.; Kotsis Iván: Regnum Marianum templom. Ennek a régi, különböző történelmi korok stílusait visszaidéző formákat, neostílusnak nevezték. A neostílus az Ezredévi Kiállításon mutatkozott meg jelentősen, de már az 1885-ös Országos Általános Kiállítás pavilonjain is feltűnt (pl. Ulrich Keresztély Iparcsarnokán, majd az 1896-os Alpár féle Vajdahunyad vár épületein.) Már 1820-tól számolhatunk az új irányzattal, hiszen a klasszicizmus végétől alkalmazták. 1890-től a szecesszió együtt élt a historizmus kései szakaszával. Neoromán, neogótika, neobarokk, neoreneszánsz, és a századforduló végén a neoklasszicizmust is ide sorolták, összefoglaló néven korábban eklektikaként ismerték, ma a tiszta neostílusokat az eklektikával együttvéve nevezik historizmusnak. A historizmus építészete hazánkban európai színvonalú volt.

Fellner Sándor épületei és kapcsolódó várostörténeti érdekességek:

Vidéken: Diósjenőn gavojsdiai Sváb Sándor bankárnak és nejeének csetei Herczog Irén bárónőnek 1910-ben kezdte építeni **uradalmi vadászkastélyát**, eklektikus stílusban. A falu a Börzsöny lábánál, igen szép tájképi környezetben, egy sok száz éves tölgyfa (legendás „Királyfa”) közelében áll. 30-holdas híres parkját a hamburgi születésű **Hein János (1866-1935) tájkertész** alakította ki, aki 1891-ben jött hozzánk, és az országban 300 kertet telepített. (Lukács fürdő, Pöstény fürdő, Zuglóban a Park Club kertjének terve stb. Az 1900-as Párizsi Világkiállításon

kertterveivel aranyérmet nyert.). A kastély sokáig az Eü. Minisztériumhoz tartozott. Sváb Sándor síremlékét a Salgótarjáni úti zsidó temetőben (31) Lajta Béla tervezte 1914-ben.

Lengyel (Tolna megye), gróf Apponyi Sándor (1844-1925) kastélya. Magánóvodát épített, ami 1891-1919-ig működött a kastélyban, majd 1933-ban újból megnyitották. A kastély eredetileg Rumpelmayer bécsi építész tervei szerint készült 1824-29 között. A könyvgyűjtő és bibliográfus gróf híres 6800 kötetes könyvtára számos könyvritkaságot (hungarikumok!) őrzött. Mivel feleségével, Eszterházy Alexandrával utód nélkül maradtak, a könyveket az OSZK-ra, míg a bútorokat a MNM-ra hagyták. A kastély érdekessége, hogy a 4 évszak jegyeit alkalmazták: 4 ajtó, 12 kémény, 52 szoba, 365 ablak.

Budapesten: VI. ker. Szobi u. 3. Kétemeletes, **velencei neogót**, U-alaprajzú magánpalota. **Keppich Emil (1871-1930)** tiszabői földbirtokos (1893-as adat szerint 1841 kat. holdjuk volt.) és neje Schwarz Hermina **részére épült 1893-94-ben.** A belső terekben, a fogadótermekben, a csillagboltozataiban, valamint a lépcsőházban, a falba rakott kandallójában is a neogótikus elemeket találjuk. Bejárata fölött olvasható Fellner Sándor építész neve. A ház teljesen alapincézett. A homlokzaton kőrácsokkal osztott hármas ikerablakok és kőkorlátos erkély található. Az épület koronázópárkánnyal záródik, fölötté félnyereggető magasodik. A Mentőkórház kiköltözött, ma egy közalapítványé.

Az Igazságügyi Minisztérium, 1913-18-ig épült (V. ker. Markó u. 16.). A munkálatok az I. v.h. alatt elhúzódtak. (A Kúria szó a curia regis-re, a királyi udvarra utal, ahol a legfelsőbb szintű ítékezés folyt.)

Mintája a brüsszeli Igazságügyi palota, amit II. Lipót belga király parancsára kezdtek építeni. Joseph Poelaert tervezte. A 19. században Európa legnagyobb épülete volt, 142 m magas kupolával, 245 tárgyalójával. Nagyobb volt, mint a római Szent Péter Bazilika.) **Fellner itthon ennek mintájára reprezentációs épületet alkot, döntően klasszicizáló elemekkel, kőburkolattal.** Vízszintes és függőleges arányaival kiegyensúlyozottá teszi, a tető lezárásként, közepen oszlopokon álló tornyot emel. Nevezetessége Stróbl Alajos Justitia szobra, a kard és jog hatalmának jelképe. *(A szobor előtte a régi Igazságügyi Palota, a későbbi Néprajzi Múzeum nagycsarnokában trónolt. Átkerült a Károlyi-kertbe, majd a Thököly útra a Pest Megyei Bíróság elé. 1983-ban került vissza ebbe az épületbe. Egy ideig a Belügyminisztérium, majd a Nehézipari Minisztérium költözött bele. Jelenleg a Legfelsőbb Bíróságnak, a Legfőbb Ügyészségnek és a Fővárosi Ítéltáblának ad otthont.)*

A Ritz Szálló (1910-1913): Korábban **1867-71-ig Stein Nathán nagykereskedő és építési vállalkozó háza állt itt, melyet Gottgéb Antal (1817-1883) tervezett.** Tetején 6 csonkakupolában csúcsosodó 4 emeletes palota volt, homlokzatán 6 kariatidával, Oppenheimer Ignácól. Fia Stein Aurél (1862-1943) orientalista és Hopp Ferenc (1833-1919) világutazó és műgyűjtő is itt lakott 1892-től. Az ő ázsiai 4 ezer db-os anyagát ma az Andrássy u. 103. sz. alatti Kelet-Ázsiai Múzeum őrzi. *(Egy szomorú esemény is fűződik a régi Stein-palotához. Nyáry Pál politikusunk (1806-1871) Pest vármegye alispánja 1871. ápr. 21-én leugrott az épület tetejéről. Kossuth helyettese, a Honvédelmi Bizottmány alelnöke is volt, ezért a szabadságharc alatti tevékenységért 10 évi várfogságra ítélték. 1856-ban szabadult. Nyári Pál ezután a falujában még iskolát szervezett. Hiába várta sokáig a szép Schodelné Klein Rozália (1811-1854) nemzetközileg is elismert opera énekesnő Nyáregyházán. Ő énekelte Bellini Normáját 1840-ben egy bükkfa alatt, amiről később a Normafa nevet kapta. Közös síremléküket a Gerenday család készítette.)* **Stein a házát eladta 1891-ben a Magyar-Francia Biztosító Társaság Rt-nek, amit ők továbbadtak Illits József nagyvállalkozónak 1895-ben, aki akkor a Duna part többi szállodáját (Grand Hungária, Bristol, Carlton) is üzemeltette.**

1909-ben a Ritz Hotel Development Company londoni cég a Stein-házat megvásárolta, alkalmazottjai a régi házat lebontották, és Fellner Sándor és Sós Aladár (1887-1975) terve alapján minden luxussal ellátva XVI. Lajos francia király stílusában a 120 szobás híres Ritzet felépítették. *(Sós Aladár 1910-ben diplomázott a BME-en, és már egyetemi hallgató korában részt vett a Ritz tervezési munkáiban. Kiváló építész, közgazdász, festőművész, filozófus volt. Alapító tagja a Galilei-körnek. 1912-13-ban Jakab Dezső és Komor Marcell közösen tervezte az OTI Fiumei úti központját. A II. ütemben 1922-től Sós A. is részt vett. Munkái között említem még a Frankel Leó úti zsinagógát körülvevő 6 emeletes apartman házat 1928-ban, az Angolpark épületeit stb. Később a BUVATI városrendező irodájának vezetője lett. Írásai a*

Tér és Forma lapjain jelentek meg.) A vendégek kényelmét, olvasó-, fogadó, télikert, bankett terem, 3 személy- és teherfelvonó, grillszoba, bár és kávéház, tetőkert szolgálta ki. A Ritz zárta le a Corsó északi végét. A belül elegáns, színvonalas, drága, fényűző szálló 5 emeletes volt. Kivitelezője a Grünwald-testvérek, kőfaragómester Seenger Béla, szobrász és műkő Vögerl Alajostól, asztalos munkákat Szőlősi Lipót, lakatosmunkákat Mátrai Zoltán végezte. A belső díszítómunkák a bécsi Portois és Fix cégtől és a Bagnese párizsi cégtől valók. Megjegyzem, hogy a Carlton szálló is egyesült 1909-ben a londoni Ritz Company-vel, amely 1912-től volt tulajdonosa.

A Ritzet 1916-ban csődeljárás miatt a Hungária vette meg, és 1945-ig Dunapalota néven üzemeltette. 1937-ben átépítettek és kibővítettek, a luxushotel 55 szobával bővült. A **Corsón felépült Hungária Szállóval egyedi értéket képviseltek, kiemelkedtek a Monarchiában lévő hasonló magas színvonalú szállók közül, harmonikusan simultak bele Pest gyönyörű Duna-parti látképébe.** (A Hungária szállót 1871-ben adták át, Szkalnitzky Antal és ifj. Koch Henrik tervezték, a Thonet-udvar is az ő munkájuk.) A Corsón ma is álló lámpaoszlopokat az Erzsébeti Vasöntöde gyártotta le. A budapestieknek a Corsón kívül még kedvelt sétahelye volt a vári Bástyasétány és a Váci utca. A hotelek előtt 8-10 sorban kihelyezett Buchwald székeken (20 fillérért bérelték), lehetett gyönyörködni a budai panorámában, a

Dunában megcsillanó Vár sziluettjében, 1928-tól az esti kivilágításban a Halászbástya és a Gellért-hegy, 1937-től 1939 szeptemberéig a Lánchíd, a királyi palota és a Mátyás templom díszkivilágításában. **A pesti Corsó, a promenád világhírű volt elegáns szállodáival, divatos szórakozóhelyeivel, számtalan világhíres külföldi kereste fel.** 1862-66 között a Duna rakpartjának rendezésével teret nyertek. **Itt épültek fel 1866-72 között hét házhelyen a szállodák,** (Stein ház, utódja a Ritz Nagyszálló, a Lloyd új székháza: Benkó K. és Kolbenheyer F., a Thonet udvar, az Első M. Ált. Biztosító épülete: Frey L. és Kauser Lipót, a Hungária Nagyszálló, a Lévy-ház: Linczbauer S. 1896-tól Bristol, 1948-69-ig Duna-Szálló, és a Heinrich-ház 1926-tól Carlton Szálló, ez utóbbi is Gottgéb A-tól.) Ezekből a II. v.h. végére csak a Bristol maradt meg, majd ezt is lebontották 1969-ben. Michael Thonet ugróci bútorgyára készítette a gőzzel hajlított kényelmes és könnyű bútorokat, aminek a kor szállodáiban nagy sikere volt. 1900-ban elkészült a villamos viaduktja (Schlick Rt.). A Corsó előtti öntöttvas korlátokat Ybl Miklós tervezte, a Vigadó előtti Feszl Frigyes neogót stílusban. 1919-ben a Tanácsköztársaság alatt a Forradalmi Kormányzótanács foglalta el a szállodákat. **Híres vendégei** voltak a Ritznek: 1935-ben a walesi herceg, aki később VIII. Edward (1894-1972) néven angol királyként uralkodott. Vendég volt itt még George Creel (1876-1953) Kalifornia kormányzója, Rabindranath Tagore (1861-1941) író, Nobel-díjas hindu költő. A II. v.h.-ban végig üzemelt, aztán 1945. jan. 15-én bombatalálat érte, és kieggett. A romos épületeket 1947/48-ban végleg lebontották. A téren már 1879-től báró Eötvös József miniszter bronz szobra áll. A szobor Huszár Adolf, a gránit talpazat Ybl Miklós alkotása.

(A szállodákban igen jól menő kávéházak, éttermek is működtek. Ilyenek voltak a Privorszky, Steingassner, Illits, Dubarry, Negresco Kávéházak stb. A Hungária híres vendégei közül néhány: Liszt Ferenc hangversenyeket adott. Edison, Puccini, R. Strauss, V. Nizsinszkij szálltak meg benne. Theodore Roosevelt USA elnök itt találkozott az általa nagyra becsült Mikszáth Kálmánnal.) A visszaemlékezésekből: „**a legmodernebb és nagyvilágibb a RITZ, de talán a legkellemesebb a Hungária volt**”, írta róla Granasztói Pál. A II. világháború után, a helyreállításoknál csak Kotsis Iván professzor álmodta vissza a régi szállodasort, többen modern, lapos tetejű, szinte egyforma épületeket terveztek volna. **A Ritz helyén 1980-ban Finta József a Hungárhoteleknek tervezte a régi Fórumot, újabban ezt hívják Intercontinentalnak.** Az 1969-ben Intercontinentalnak épült nagyméretű szálloda, ma Mariott névre hallgat. Ez a régi Hungária, Carlton és a Bristol helyét foglalja el, ugyancsak Finta József tervezte II emeletesre, belső építész Kovácsy József. Az új hatalmas hotelek szinte agyonnyomják a Belváros Apáczai Csere János utca még álló klasszicista házait, árnyékot vetve az egész utcasorra. Ma is igen népszerű a csodálatos panorámával büszkélkedő Duna part minden látogató előtt. (Hírek szerint a Ritz luxus nemzetközi szállodalánc újból Pestre jönne. A cég a következő öt évben 36 szállodával szeretne bővíteni főleg a Csendes óceánhoz közel, és Közél-Keleten.)

Andrássy út 124. Francia reneszánsz palota, épült Bulyovszkyné Szilágyi Lilla (1833 Kolozsvár-1909 Gráz) híres színésznő-énekesnő megrendelésére **1884-85-ben.** Az építőmester Bachmann Károly, szobrász Szász Gyula a kor sokat foglalkoztatott mestere. A művésznő oromzatokkal, tornyokkal, erkélyekkel és szobrokkal gazdagon ékes villát emeltetett. (Bulyovszky Gyula a „márciusi ifjak” egyike volt, és 1848-ban esküdtek. Az oromzatról már eltűnt a művésznő (kinek alakja szép megjelenésű, hangja csodás mély fekvésű volt)

Szappho jelmezébe öltöztetett szobra, és Ekho szobra is, mely egykor a sarki fülkében állott. Ágai Adolf /Porzó/ is merésznek látta és megjegyezte: „Kis kabáton nagy gomb. Vagy hiszem, most ez a divat járja”. 1858-ban külföldre ment, itthon mellőzöttnak érezte magát. Az ünnepeit nemzetközi opera-énekesnőt gyakran látta vendégül soktoronyú kastélyában II. bajor Lajos, művészetkedvelő uralkodó. A Münchener Hoftheater udvari színház tagja volt. 1875-ben hazatért, de már 1866-tól Pesten publikált, novellákat és útirajzokat írt, fordított. Beénekelte Európa szinten minden színházát. 1887-ben 3 ezer Ft-os alapítványt tett a szegény színész árvalányok részére. 76 évesen gmundeni birtokán Gráz mellett hunyt el. Az Andrássy úti villában híres bérlői voltak: a belga és angol főkonzul, majd Kemény Kálmán a főrendiház alelnöke. 1985-től a kertjében Anya gyermekével szobrot láthatunk, Takács Erzsébet munkája.)

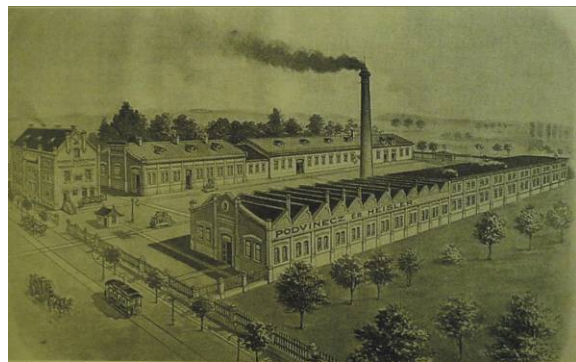
A Pénzügyminisztérium székháza, Vár, Szentháromság tér (1902-04). Fellner hasonló angol, francia és német középületek tanulmányozása után kapta meg a megbízást 1899-ben. A beruházási engedélyt Ferenc József és Széll Kálmán írták alá. A megvalósításnál a cellarendszert alkalmazta, vagyis a fogalmazók külön helyiségeket kaptak. Fellner az akkor már ismert új technikát a vasbeton és acélszerkezetet választotta. Az épület a vári hangulathoz, a szomszédos Mátyás templom neogót stílusához igazodott. *(A minisztérium is kevert ízléssel angol későgót (Tudor-) és francia barokk (XVI. Lajos-féle) stílusban készült.)* A folyosókat dongaboltozat, a csarnokokat, lépcsőházakat háló és csillagboltozatok alkotják. A födémek részben téglá, részben vasbeton szerkezetűek. 300 személyes neogót bálterem, (sok helyen magyar motívumok (kulcsot tartó kezet, babér- és cserlombját, szőlőt, ország címert stb. alkalmazott) márvány burkolatok, szobrokkal díszített aula, faburkolatú ajtók, kandallók, reprezentatív miniszteri szobák helyezkedtek el. A váróterem 4 m magas falát tölgyfa burkolat fedte, ebbe illeszkedtek bele a történeti arcképek. A szegecselt oszlopokat ruszkiai márvánnyal takarták el. A kivitelnél hazai anyagokat használtak fel. *Az épületben 49 terem és 269 szoba helyezkedett el. A telek 1 millió korona, a berendezések, 1500 korona, az épület 3 millió koronába került. (1944. márc. 14-én Kállay Miklós miniszterelnök és családja a 16 m mélyen lévő földalatti pince labirintuson menekült át a Várpalotába. Szabó István Napfény íze c. filmjének vívójeleneteit a nagyteremben forgatták.)*

Az épület túldimenzionált volt, a II. világháború után, 1948-ban részben visszabontották, így ma jelentősen kisebb méretet látunk. A helyreállítást Rados Jenő műegyetemi tanár irányítása mellett Kotsis Iván végezte. 1962-76-ig a BME kollégiuma, 1968-81-ig a Várklub, később a Magyarország Háza, majd egy ideig az Örökségvédelmi Hivatal irodái is itt kaptak helyet. (1773-tól ennek a helyén voltak az 1678-ban alapított Jezsuita Akadémia épületei. Ezeket kapta meg a Nagyszombatból (Alapítva: 1577) Budára költözött Egyetem. Az Országház u. oldalán a régi eseményeket emléktábla jelzi. Pl.: az Egyetemi Nyomda is itt működött 1777-1926 közt.)

Veres Pálné u. 17-19. Thökölyanum, 1907-ben készült a pesti egyetemen tanuló szerb diákok kollégiumának. (Hasonlóan a román diákoknak emelt Gozdsu udvarhoz.) Négyemeletes két belsőudvaros, eklektikus bérház. Kőfaragó Andretti Anzelm, szobrász Gönczy Lajos, a mozaikokat a Zsolnay gyár készítette, burkolatokat Melocco P. Előzőleg 1841-től ifj. Zitterbarth Mátyás tervezte ház állott a telken, aminek megrendelője Tököly (Tekeli) Abbas volt, ezt bontották le. A hatalmas épületen három dombormű mutatja be, az 1790-es a temesvári kongresszus, az 1838-as pesti alapítás (Tekeli Popovics Szava, aradi földbirtokos) és az 1907-es új épület felavatási mozzanatait. A ház északi udvarán megtalálható a régi klasszicista épület homlokzati szoborcsoportja, melyeket Uhr Ferenc szobrász készített a 19. sz. elején. *(Ő faragta 1835-ben a Ferenciek terén álló Nerediák kútját is. A kollégium 114 évig működött, ez alatt 400 szerb fiatal szerzett diplomát az egyetemen. A reformkori pesti szerbek a Veres Pálné utcában, 1874-ig Zöldfa utca 36-38. alatt lakó Vitkovics Mihály kétnyelvű szerb-magyar költő házában jöttek össze olyan magyar költőnagyságokkal, mint Kazinczy, Kölcsey, Vörösmarty. A szerb színjátszás is a régi Rondellában (Régiposta u. sarkán) zajlott, ahol a magyar nyelvű népszínművekben Déryné gyakran fellépett.)*

Az épületen román stílusjegyek, a díszterem dongaboltozatán falfestés és színes ablakok (a lépcsőházban is) vannak.

Podvinecz és Heisler gépgyára, Váci út 141-143.

Bencze Géza ipartörténész „A Váci út, a magyar gépipar főutcája” c. könyvében írja: „a malomipar fellendülés egyik jeles gépgyára, majd a hazai gépkocsigyártás egyik megalapozója volt a Podvinecz Dániel és Heisler Vilmos két vidéki fiatal vállalkozása.” Előbb a Botond u. 7. alatt a Terézvárosban, majd a gyár fokozatos bővülése miatt 1901-ben a Külső Váci út 97, utóbb a 141-143-as telkeken, a Babér u. sarkon egy új gyártelepet létesítettek. **Ezt a sárga-vörös klinkertégla díszítésű, „ipari-szecceszíós” épületegyüttest a 20. sz. elején a főváros jeles építésze**

Fellner Sándor tervei szerint építették fel. 1904-ben itt indult el az országban először az ipari méretű autógyártás (egy időben a győri-Waggon és Gépgyárával). 1911-ig 30 db Phönix típusú személykocsi futott ki a gyárból. Később a cég a Magyar Kereskedelmi Bank érdekeltségébe került. 1914-ben licenc

alapján az Austro-Daimler repülőgépmotorokat gyártották. A műszakilag igen jól felkészült gyár haditermelésre állt át, és 1915-től a Fokker cég részére vadászrepülőgép motorokat gyártottak, de ezeket már Mátyaşföldön. Ennek utódja lett az IKARUSZ. A Váci u. 141-143 alatt az 1930-as években a híres RICO Magyar Kötszerművek RT. működött az 1990-es évekig. A látványos **monumentális shed-tetős** (fűrészfogas) **gyárépületet a 2000-es években bontották le. V. ker. Fehérhajó u. 16** (Sütő u.2.): Gross Zsigmondné 4 emeletes, belső udvaros, monumentális eklektikus háza, 1910-11. Falán Jeges Ernő festő emléktáblája Szomoró Dezső íróról. **Benczúr u. 41.** Szalai Béla az építető 1910-11, francia udvarral. A **21. sz.** alatt 1906-ban Lukács Lászlóné részére egyemeletes palotát épített. Mindkettő igen szép egyedi kivitelben, különös formájú ajtókkal, kerek és ovális belső ablakokkal, körácsos lépcsőházzal, belső kerttel rendelkezik. **Vasvári Pál u. 4.** udvarán a Talmud Egyesület imaháza, épült, 1885-86-ban. **Frankel Leo u. 49. újlaki zsinagóga.** A régi 100 éves imaház elbontása után 1888-tól emelték az eredetileg szabadon álló kisméretű francia gótikus templomot klinkertéglából. 400 hívő részére készült. A Duna felé nyitott. (Később Sós Aladár körbe beépítette a hitközség részére, lásd első oldalon.) **Német utca 13.** Polgár Károly háza, 1911-ben épült, 4 em. sarokház, késő szecessziós ízlésben, kevés növényi ornamentikával. A Kozma utcai temetőben családjának síremléket állított neogótikus stílusban. Fellner Sándor az első világháborút megelőző időszakban alkotott, bár még utána 30 évet élt. A historizmus korában és stílusában megbecsült volt, igen érdekes és különleges épületeket emelt. A társadalom sokféle megrendelőjétől kapta a megbízásokat: kormányoktól, szállodalánctól, alapítványtól, főuraktól, gyárosoktól, bankártól, híres művésznőtől. A berendezések kialakításánál a megrendelők igényéhez alkalmazkodott. Épületeinek jelentős része már eltűnt, de maig fennmaradtak a kor stílusát méltó módon hirdető alkotásai. Fellner Sándor munkái, és az időközben hozzájuk kapcsolódott történetek várostörténetünk fontos része.

dr. Horváth Péterné

UTAZZON A LEGJOBB ÁRON! KEN-EDI TRAVEL

1067, Budapest, Teréz krt. 3. Nyitva: H-P 09:30-17:30 Tel: 061-278-2156, 278-2157

MOHÁCSI BUSÓJÁRÁS február 15. **5990 Ft/fő**

HÚSVÉT AZ ADRIÁN április 4-7.

busz, idvez., 3 éj háromcsillagos punati szállodában svédasztalos félpanzióval, korlátlan italfogyasztással, élőzene, táncolási lehetőség, kirándulások, vidám borkóstoló program Vrbnikben filmvetítéssel, házi sonkával, sajttal, húsvéti csokoládékóstoló **59900 Ft/fő**

SZÉKELY HÚSVÉT április 3-7.

busz, idvez., 4 éj háromcsillagos szállodában, svédasztalos félpanzióval, élőzene, táncolási lehetőség, kirándulások, vidám szalonnasütés **54900 Ft/fő**

**EGY KIS ÍZELÍTŐ 2015. ÉVI AJÁNLATAINKBÓL – DECEMBER 13-IG 10-13%
KEDVEZMÉNY!**

MÁR 5000 Ft/fő előleggel foglalhat!

MAGAS TÁTRA-DUNAJEC-NEDECZ VÁRA 3 nap 2 éj

busz, idvez., 2 éj háromcsillagos szállodában, reggeli, kirándulások
június 19-21., augusztus 7-9. **31900 Ft/fő -10-13%!**

SZEPESÉG GAZDAG VÁROSAI 3 nap 2 éj

busz, idvez., 2 éj háromcsillagos szállodában, félpanzió, kirándulások
június 5-7., október 2-4. **31900 Ft/fő -10-13%!**

PRÁGA-KARLOVY VARY-CESKY KRUMLOV 4 nap 3 éj

busz, idvez., 3 éj háromcsillagos szállodában, reggeli, kirándulások, Becherovka múzeum belépő
április 23-26., május 22-25., július 2-5., augusztus 20-23. **39900 Ft/fő -10-13%!**

SALZBURG-MÜNCHEN-MELK 4 nap 3 éj

busz, idvez., kirándulások, 3 éj háromcsillagos vendégfogadóban, kirándulások, reggeli
május 28-31., június 18-21. **49900 Ft/fő -10-13%!**

TRIESZT-DOBERDÓ-ISONZO 4 nap 3 éj

busz, idvez., 3 éj háromcsillagos tengerparti villákban, félpanzió, kirándulások
június 11-14., szeptember 23-26. **61900 Ft/fő -10-13%**

CSÍKSOMLYÓI BÚCSÚ 5 nap 4 éj

busz, idvez., kirándulások, 4 éj háromcsillagos szállodában, reggeli, szalonnasütés házi pálinka-sajt-túró
kóstolóval május 22-26. **41900 Ft/fő -10-13%!**

www.keneditravel.hu

Budapest, 1067, Teréz krt. 3. Tel: 278-2156, 278-1157, Nyitva: H-P 09:30-17:30

Az utazási iroda támogatta Egyesületünk 2014. évi működését!

***Minden Tagtársunknak kellemes Karácsonyt és boldog Új Évet kíván
az Elnökség!***

A programváltozás jogát partnereink és egyesületünk is fenntartja!

Telefon, fax: 321-1696

OTP 11705008-20092737-00000000

Adószám: 19729224-1-43

e-mail: budapesti@varosvedo.hu

honlap: www.varosvedo.hu

1126 Budapest, Szoboszlai u. 2-4.

Összeállította: Somodi Anett

A kiadásért felelős: Ráday Mihály